

EDITORIAAL

Er bestaan geen historische feiten...
...buiten een verhaal verteld vanuit een blikpunt

Om de hierboven aangehaalde stelling kracht bij te zetten, verwijst ik in mijn colleges *Geschiedenis van de psychologie* graag naar de film *Rashōmon* (1950) van de cineast Akira Kurosawa. Deze filmische adaptatie van een middeleeuws Japans verhaal over moord en verkrachting plaatst de toeschouwer in de moeilijke positie van een rechter die recht moet spreken over de gebeurde feiten en zich daarvoor voornamelijk dient te baseren op vijf getuigenissen, waarbij hij telkens schijnbaar op het gebeurde kan mee kijken vanuit het *blikpunt* van de getuige. De vijf verhalen die achtereenvolgens worden verteld door een houthakker (die het lijk vond), een priester (die recent het pad van de slachtoffers kruiste), een bandiet (die grif toegeeft dat hij de man vermoordde, zij het tegen zijn wil), een vrouw (die werd aangerand) en tenslotte de dode man (die via een medium toch nog kan getuigen), zijn erg uiteenlopend. De rechter/toeschouwer krijgt er kop noch staart aan: aangaande de doodslag bijvoorbeeld blijken naast de bandiet immers ook de vrouw, de vermoorde en uiteindelijk zelfs de houthakker (die zijn eerste getuigenis corrigeert) zichzelf als dader aan te wijzen. Enige uitkomst – en dan nog – wordt geboden wanneer hij het onderscheid maakt tussen *juridische schuld* en *subjectief aandeel*. Deze lectuur van de film lijkt mij in elk geval verzoenbaar met het *blikpunt* van de cineast die zijn film uitbracht ten tijde van de Japanse pendant van de processen van Neurenberg. Daar stonden alles wel beschouwd niet alleen de daders terecht, maar evengoed al diegenen die – zoals de houthakker uit het verhaal – passief hadden toegekeken op de gruwelen van het regime.

In de psychologie spreekt men sindsdien toepasselijk over het Rashōmoneffect, namelijk het fenomeen dat de subjectieve waarneming (is er een andere?) van een gebeuren de herinnering eraan kleurt. Via het medium film kan Kurosawa echter verder gaan dan dit gegeven doordat het geloof van de toeschouwer in het beeld als spiegel van de werkelijkheid de verwarring nog groter maakt. We krijgen in de film immers *verschillende verbeeldingen* voorgeschoteld van hetzelfde gebeuren. Wie deze verbeeldingen voor een getrouwe

weergave van de feiten aanneemt, begrijpt al gauw niets meer: zie bijvoorbeeld hoe de samoeraï in de ene verbeelding wordt vermoord, om zich in een volgende te zelfmoorden.

Dit geloof in de objectieve waarneming wordt even scherp op de korrel genomen in het werk *OUTNUMBERED, a brief history of imposture* (2009) van Jasper Rigole (°1980, Brugge) waarvan een afbeelding op de cover van voorliggend nummer prijkt. Wie als argeloze toeschouwer de tentoonstellingsruimte binnentreedt, hoort een stem die het verhaal vertelt van de relaties tussen individuen die op deze reusachtige schoolfoto staan afgebeeld. Daarbij focust een gestuurde camera de blik van de toeschouwer op de individuen waarover sprake. Even laat men zich meevoeren door het vertelde en waant men zich in een merkwaardige documentaire, waarbij het beeld (de foto) niettemin garant staat voor een *ver geleden* feit. Tot men doorkrijgt dat het gehoorde verhaal willekeurig door een computer wordt gegenereerd uit een database.

We danken de kunstenaar om zijn werk te mogen afbeelden.

*
* *

De bijdrage van Mattias Desmet in voorliggend nummer sluit in zekere zin goed aan bij voorgaande beschouwing. Hij beargumenteert namelijk de quasi onmogelijkheid om de subjectieve ervaring via kwantitatieve methoden te objectiveren – i.e. volgens de vigerende normen wetenschappelijk te onderzoeken. Wat hij aantoonde voor het zogenaamde effectiviteitonderzoek is nochtans een heel oud zeer binnen de psychologie in het algemeen, die echter doet alsof haar neus bloedt en volhardt in veel onzinnig onderzoek. Verder vindt u in dit nummer nog drie uitstekende bijdragen. Brian Robertson ondervraagt het *Unheimliche* vanuit lacaniaanse beschouwingen over de verhouding tussen de angst en haar object; Marc Belderbos ontwikkelt zijn psychoanalytisch denken over architectuur als kunst (cf. zijn eerdere bijdragen in de *Psychoanalytische Perspectieven* – 2008, nos. 1/2 en 2011, nos. 3/4) en Jean-Pierre Jacques heeft het in zijn lezing met aansluitend debat over verslaving en de zogenaamde 'gewone psychose'.

Filip Geerardyn